

MARIA KOŁACZKOWSKA (1885—1977)

Profesor dr hab. Maria Kołaczowska urodziła się dnia 7 lipca 1885 r. w Strzyżewicach na Lubelszczyźnie. W r. 1906 ukończyła prywatną szkołę średnią w Warszawie i powróciła na wieś gdzie zajęła się tajnym nauczaniem dzieci wiejskich. W r. 1910 wyjechała na studia wyższe do Genewy, gdzie ukończyła Wydział Matematyczno-Przyrodniczy Uniwersytetu, uzyskując dyplom nauczyciela matematyki (baccalauréat) w r. 1914.

Wybuch I wojny światowej zastał Marię Kołaczowską w kraju. Zajęła się prywatnym nauczaniem, a od 1916 r. nauczala matematyki w szkołach średnich w Warszawie.

Praca zawodowa, przebiegająca z dużym powodzeniem nie zaspokajała Jej zainteresowań poznawczych, dlatego po otwarciu Uniwersytetu kontynuowała studia, specjalizując się w krystalografii i mineralogii pod kierunkiem prof. S. J. Thugutta i prof. T. J. Woyny, jednocześnie pracowała w Zakładach Mineralogii i Petrografii Uniwersytetu i Politechniki oraz w Pracowni Mineralogicznej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.

Najpierw jej zainteresowania zwróciły się ku optyczno-mikroskopowym badaniom skaleni na stoliku uniwersalnym. Metoda ta wówczas nie była w Polsce stosowana. Praca o skaleniach z andezytów Wzaru pod Czorsztynem stanowiła temat jej rozprawy doktorskiej, której obrona odbyła się w 1928 r.

Inną dziedzinę zainteresowań dr Kołaczowskiej stanowiło badanie struktury kryształów z pomocą metod rentgenograficznych. Na podstawie rozprawy o strukturze sodalitu habilitowała się w Uniwersytecie Warszawskim w r. 1939.

Ponadto dr M. Kołaczowska współpracowała z prof. T. Urbańskim badając budowę skrobi nitrowanej, z prof. S. Przyłęckim wykonując

zdjęcia i obliczenia rentgenometryczne produktów chemii fizjologicznej i z prof. S. J. Thuguttem w badaniu produktów hydrotermalnych syntez glinokrzemianów.

W r. 1933 Maria Kołaczkowska objęła starszą asystenturę w Zakładzie Mineralogii i Petrografii Uniwersytetu Warszawskiego.

We wrześniu 1939 r. pracowała jako wolontariuszka w szpitalu wojskowym, urządzonym w Pałacu Kazimierzowskim, a równocześnie opiekowała się Zakładem Mineralogii i Petrografii położonym obok, aż do całkowitego spalenia obu budynków. Po kapitulacji pracowała jako nauczycielka w szkołach zawodowych i brała udział w tajnym nauczaniu. Utrzymywała też kontakt z ruchem konspiracyjnym.

Ciężkie chwile przeżyła doc. dr Maria Kołaczkowska podczas Powstania Warszawskiego, tracąc szereg bliskich osób. Przeżyła Powstanie dzięki odwadze osobistej. Nieraz w sprawach osób zaprzyjaźnionych opuszczała schron mimo ustawicznego ostrzału artyleryjskiego, a po powrocie zajmowała się ratunkiem osób w tym właśnie schronie porażonych. Po wygnaniu ze Śródmieścia do Pruszkowa, nawet w tym obozie znalazła pole do pracy społecznej.

Po wojnie powróciła na stanowisko starszego asystenta Uniwersytetu Warszawskiego, prowadziła wykłady zleczone jako docent, a ponadto wykladała matematykę na Kursie Wstępnym.

W roku 1946 została powołana na Katedrę Mineralogii i Krystalografii Uniwersytetu Łódzkiego, a w 1947 r. na Katedrę Mineralogii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Świeżo utworzony Uniwersytet nie stwarzał możliwości pracy badawczej, przeto prof. M. Kołaczkowska całkowicie poświęciła się dydaktyce. Prof. Maria Kołaczkowska była członkiem Toruńskiego Towarzystwa Naukowego, Polskiego Towarzystwa Geologicznego, Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika.

Prof. Maria Kołaczkowska odznaczała się wysoką kulturą obejścia, urokiem osobistym, łatwością nawiązywania kontaktów, chętnie niosła pomoc tym, którzy jej potrzebowali, zaskarbiając sobie uznanie wszystkich, z którymi się zetknęła.

Antoni Łaszkiewicz

RÉSUMÉ

Professeur Marie Kołaczkowska est née le 7 juillet 1885 à Strzyżewice dans la région de Lublin. En 1906 elle a terminé l'école secondaire privée à Varsovie. En 1910 elle est partie pour Genève en vue de continuer ses études, elle y a terminé la Faculté des Mathématiques et des Sciences Naturelles de l'Université avec le diplôme d'instituteur de la mathématique. Ayant écouté différents cours sur l'application des mathématiques, elle s'est intéressée de la cristallographie.

La première guerre mondiale a surpris Marie Kołaczowska en Pologne. Elle a organisé l'enseignement privé et à partir de 1916 elle enseignait la mathématique dans différents lycées de Varsovie.

Le travail professionnel, plein de succès, n'a pas satisfait sa curiosité scientifique. C'est pourquoi elle continuait les études de la cristallographie et minéralogie sous la direction des professeurs S. J. Thugutt et T. J. Wojno — en travaillant en même temps aux Chaires de Minéralogie et Pétrographie de l'Université et de l'École Polytechnique à Varsovie ainsi qu'au Laboratoire Minéralogique de la Société des Sciences de Varsovie.

D'abord elle s'est occupée des méthodes optiques et microscopiques dans l'étude des feldspathes sur la platine universelle de Fedorov. Les résultats des recherches sur les feldspathes d'andésite ont été le sujet de sa thèse de doctorat qu'elle a soutenue en 1928.

Mme Kołaczowska s'est occupée aussi des études radiographiques des cristaux. L'une des études sur la structure de la sodalite a été présentée comme thèse d'état pour obtenir le titre de Maître de Conférence et acceptée à Université de Varsovie en 1939.

Mme Kołaczowska a collaboré aussi avec le professeur T. Urbański dans les recherches sur la structure de la fécule nitrée, avec professeur S. Przyłęcki pour lequel elle faisait des radios et des calculs radiographiques des produits de la chimie physiologique, et surtout avec le professeur S. J. Thugutt dans les recherches sur la structure des produits des synthèses hydrothermales des aluminosilicates.

Elle a passé la période de la guerre à Varsovie. C'était une période pleine d'activité bien que celle-ci n'a pas été liée directement avec sa spécialisation. Elle a eu des moments très dures au cours de l'Insurrection de Varsovie, pendant laquelle elle a perdu ses proches.

Après la guerre Marie Kołaczowska a repris ses fonctions de maître de conférence, réalisant aussi des cours supplémentaires pour l'entrée à l'Université. Elle enseignait la mathématique pendant ces Cours Préparatoires.

En 1947 elle a reçu la chaire de Minéralogie à l'Université de Mikołaj Kopernik à Toruń.

Vu que l'Université toute neuve n'a pas eu de grandes possibilités (et même on n'en voyait pas dans l'avenir tout proche) dans le domaine de recherches, Mme Kołaczowska s'est consacrée à l'enseignement. Elle a surveillé les thèses de quelques doctorats des ses élèves dont quelques-uns ont plus tard quitté l'Université de Mikołaj Kopernik, en obtenant dans d'autres Instituts de recherches des titres de maître de conférence et des professeurs tandis que les autres continuent le travail d'enseignement. Mme Kołaczowska est passée en retraite en 1960.

WYKAZ OPUBLIKOWANYCH PRAC
PROF. DR MARII KOŁACZKOWSKIEJ

- 1925 Uwagi o wyznaczaniu współczynnika załamania światła metodą pryzmatu. *Arch. miner.* 1, p. 9—27.
- 1926 Badania mikroskopowe skaleni występujących w andezytach Wzaru pod Czorzstynem, z uwzględnieniem nowych metod badania. *Arch. miner.* 2, p. 13—90; 1930, *Zs. Krist.* 72 p. 58—106.
- 1930 Przyczynek do badania praw bliźniaczych w skaleniach trójskośnych. *Arch. miner.* 6, p. 1—10.
- 1932 Skład mineralogiczny predacytu. *Arch. miner.* 8, p. 149—165.
- 1935 Struktura sodalitu. *Arch. miner.* 11, p. 150—174.
- 1935 Produkty hydrolizy labradoru wołyńskiego z Horoszek — wraz z badaniami rentgenologicznymi. Wspólnie z S. J. Thuguttem. *Arch. miner.* 11, p. 13—23.
- 1936 O komórce elementarnej kwarcu i chalcedonu. *Arch. miner.* 12, p. 82—89.
- 1936 Czakaltait, nowy minerał boliwijski. *Spraw. TNW* 29, p. 71—73.
- 1936 Zmiana barwy w barycie pod wpływem promieni Rentgena. *Arch. miner.* 12, p. 181—186.
- 1937 Badania rentgenograficzne naturalnego i syntetycznego kaliofilitu oraz jego pochodnych. *Arch. miner.* 13, p. 92—97.
- 1938 Badania mikroskopowe meteorytu łowickiego. *Arch. miner.* 14, p. 47—56.
- 1939 Zbiory mineralogiczne w Węgierskim Muzeum Narodowym. *Wiad. Muz. Ziemi* 2, p. 24—31.
- 1950 32 klasy krystalograficzne. *Stud. Soc. Sc. Tor.* suppl. 3, 61 p.
- 1952 Jak należy tłumaczyć. *Wszechświat* p. 131—132.
- 1957 Katedra Mineralogii. w: *Uniwersytet Mikołaja Kopernika 1945—1955*, p. 213—215, PWN, Warszawa.
- 1957 Kryteria hydrotermalnego pochodzenia minerałów w ujęciu S. J. Thugutta. *Rocz. Pol. Tow. Geol.* 27, p. 17—24.
- 1961 Kamienie i klejnoty. 297 p. PWN, Warszawa.
- Autobiografia: *Spraw. Tow. Nauk. Toruń* 1949, 3, p. 39—40.